

AYRI DÜNYALARIN İNSANIYIZ

Altıyazı'nın ilk dönemlerindeki düzenli yazarlarından **Kaya Genç**'e, kendisi için özel bir anlama sahip bir Türk filmine dair, 'Benim Sinemalarım' köşemizde yayınlanmak üzere bir yazı yazmak isteyip istemeyeceğini sordüğümüzda, bize böyle bir film olmadığını söyledi. Ama belki bu durum üzerine yazabilirdi...

■ kaya genç

Hepimiz birbirimizden farklıyız. Ama bazılarımız, diğerlerinden çok daha farklı. Bazılarımız ise, ötekilerden değişik olmakla birlikte, öyle çok da değişik değil. Kimimiz bu farklılıktan hiç hoşlanmıyor; cemaatin hayatını yaşamamanın yaratacağı sıkıntıları önceden fark edip, çevresindekilere benzemeye çalışıyor. Aynı şehirde yaşadığı insanlardan farklı olduğunu hissetmeden mutlu olamayanlar da var. Başka bazılarımız ise, bu diğerlerine benzeme-benzememe durumunu bir hayat meselesi olarak görüp, hayat boyunca, kendi değişikliğinin mânâsı üzerine düşünüyor. Anladınız: Kültürün bir toplumda yarattığı ayrımlardan ve aslında, kimlik denen şeyden bahsediyorum.

Çocukluğum, bugün de çok yakınında oturduğum Nişantaşı'nın Valikonacı Caddesinde, geniş pencerelerle dolu büyük bir evde geçti. Nişantaşında her şey olduğu, benim de Nişantaşında olmayan şeylere çok ihtiyacım olmadığı için, Beyoğlu'ndan öteye pek gitmezdim. Ama Beyoğlu'na gittiğimde de, Beyoğlu'nu Beyoğlu olarak görmez de, Nişantaşı'nın daha fakir, kalabalık ve çirkin bir hali olarak görürdüm. Elhamra Sineması'nda porno filmleri ikişer ikişer gösterirdi; ortalıkta fakir ve mutsuz insanlardan çok vardı. Ara sokaklara hiç girmezdim, çünkü buraların İstanbul'daki en tehlikeli yerler olduğunu bir yerlerden duymuştum. Nişantaşında ise, kötü giyimli insanlar, ya kapıcılar, ya eve gelen boyacılar, ya da Rumeli Caddesinde sahte Ray-Ban gözlük satan seyyar satıcıları, 15 yaşında şehrin bir başka zengin semtine, Ulus'a taşınincaya kadar içinde yaşadığım dünya, sonuç olarak ülkeye asil karakterini veren sefalet, fakirlik, az gelişmişlik, öfke, kırınglık ve dini inançlardan -neredeyse tamamiyileyoksundu. Ya da şöyle söylemeli: Benim bu dünyaya bakışım, yurkanda saydıklarımı -neredeyse hiç görmüyor, bunları hayatın uzak tehlike ve tuhafıkları olarak benden gizli tutuyordu.

Bu hayatın hiçbir yerinde 'yerel' denilebilecek kültürel öğelerin olmadığını belki o zaman zannediyordum, ama bugün bunun tam böyle olmadığını da biliyorum. Nihayetinde benim gözlerime Batılı ve güzel görünen şeyleri yapanlar ve yaşayanlar, aslında ülkenin geri kalanından kopuk bir Batılı güzel hayatı yaşadıklarını zannedenlerdi. Türk malı kıyafetler, saatler, arabalar ve şekerlerle çikolatalar gibi; bana. Türkçe şarkılar ve filmler de, değişik ve orijinal değil de, sahte ve kötü gelirlerdi. Kafamdaki değer dünyasının en üst basamağında, bir şeyin New York'ta ya da Londra'da yapıları varsa şayet, İstanbul'da yapıları bu dünyanın en altlarında olurdu hep. Bu yüzden de, televizyonun karşısında kanallara bakarken karşıma bir



Türk filmi çıkarsa, tıpkı kötü yapılmış bir ayakkabıyı giymeyi istemeyişim gibi, bu filmi seyretmeyi de hiç istemezdim. Tüm bu sebepler yüzünden, çocukluğum ve ilköğrenimim boyunca, televizyonların yayın haklarını gaddarca hiçe sayarak bedavaya defalarca gösterip durdukları Türk filmlerini seyretmedim. Ama bir bahar günü, kuzenimle birlikte, evimizin salonunda bir başımıza oturup müzik dinleyişimizi, birlikte Osmanbey'e yürüyüp nasıl da bir gezintiye çıkacağımızı, cebimizdeki paralarla kendimize neler alacağımızı düşünüp konuştuğumuzu da hatırlıyorum. O gün televizyonu karıştırırken, karşımıza siyah-beyaz bir Türk filmi çıkmıştı. İki kişiydi ve hani derler ya, çocukluğa has bir acımasızlıkla bir şeyleri 'kafaya almayı' kendimiz bilmesek de istiyorduk. O zaman, şimdi, bu yazıyı bana yazdın suali hemen gelip size sorayım... Hangisi daha acımasızdı; benim çeşitli sebeplerle kötü olduklarına çocukça karar verdiğim Türk filmlerini hiç seyretmemem mi, yoksa o gün kuzenimle yaptığımız gibi, altımıza edene kadar gülerek, bu filmi pür dikkat seyretmemiz

mi? Hayatımın sonraki yıllarında da, yerel kültüre karşı verilen bu iki tepki kafamı çok kurcalamış ve hatta gözümle, ülkemizin kültürünün en büyük meselesi olarak gelmiştir. Filmin amaçlamadığı kahkahaları atıp ilgi göstermek mi, yoksa yokmuş gibi davranmamak mı? Filmde bir cadı kılığında sokulmuş ihtiyar bir kadın, bir kazan karıştırıyor ve zannederseniz, Pamuk Prenses'in bir Türk halinin başına öreceği çarapları düşündürken, yüksek sesle, 'duyduğunda insanı yerlere yatan kahkahalar atıyordu. Hayatım boyunca bir film beni hiç bu kadar güldürmemiş, daha evvel gülmekten altıma hiç etmemiştim.

Fakat yaşadığım bu güzel gün, bir alışkanlığa da dönüşmedi. Kötü yapıldığını düşündüğüm şeyin kötülüğüne gülmeyi ve bunu yapmaktan hoşlanmayı değil, bu işin iyisinin nasıl yapıldığını keşfetmeye çalışmayı; daha çok istedim. O yüzden de, televizyon kanallarında gün boyunca gösterile gösterile, bunları muhtemelen vakti zamanında zaten seyretmiş olan ev kadınlarıyla, okuldan sonra vakit öldürmeye çalışan çocuklar, işsizler ve televizyon müptelaları tarafından artık ezberlenen, Türkân Şoraylı, Ayhan Işıklı, Belgin Doruklu, Fatma Girikli, Cüneyt Arkınlı tüm o filmlerin hepsini kaçırdım. Daha



filmlerin yanında, bir de bütün dünyanın kültürel zevklerine, kıyafet, davranış, konuşma ve düşünme biçimlerine yön veren bir kültür endüstrileri de vardı. Bugün, tıpkı otuz sene evvel 'National Geographic' dergisinde çıkmış bir fotoğraf gibi, Alfred Hitchcock'un filmleri, Louis Vuitton'un çantaları, Rolex saatler, Aston Martin arabaları, ya da diyelim ki Keynes'in ekonomik prensipleri, hiç de aramızda öyle bir alay etme mesafesi koydurmada, ilgimizi, beğenimizi ve dikkatimizi çekiyor. Aynı şeyi bizimki gibi fakir ülkelerin ürettikleri kültür ve malzemeler için söylemek ise mümkün değil. Bir İngiliz filmiyle alay etmenin mutluluğu, bir başkasına büyük bir saygı gösterebilmenin duygusuyla dengeleniyor. Türkiye'de ve filmleri takip edenlerin en çok yaşadığı İstanbul'da ise, geçmiş kültürümüzle ilğikimiz, büyük oranda bir alay etme, ancak alay ederek ilgi gösterebilmek ve alay etmeyi sevip alay ettiğimiz şeyden bir tane daha isteme alışkanlığına dönüşmüş durumda. Bu da, ülkede yapılan herhangi bir şeyi ciddiye alma ve asıl kötüsü, ciddiye alınacak bir iş yapma gücümüzü bence elimizden alan şeylerin en önde gelenlerinden biri.

Tüm bunlarla birlikte, Türk filmlerinin bunca insanı kahkahalara boğan bu özelliklerine rağmen, yönetmenin niyetleriyle seyircisinin tepkileri örtüşen filmler yapmayı nasıl beceremediğimizi de belirtmek isterim. Son dört senedir, üç farklı ülke gezip bir sürü tuhaf şey yaşarken, bir yandan da bir roman yazıyorum. Bu romanın içinde aylar boyunca ağır ağır ilerlerken, çocukluğumdan itibaren hissettiğim ve Türk filmlerinin bana en yoğun biçimde verdiği bu ciddiye alma-ciddiye alamama meselelerinin beni yönlendiren asıl şey olduğunu da kesin olarak keşfettim. Baştan sona şakalar, komik durumlar ve bilinçli tuhafliklarla dolu bu kitapla uğraşırken, eksikliğiğini duyduğum birinci şey, bu işi ciddiyetle yapan benim gibi birini keşfetmenin zorluğuydu. Yerel kültür dedikimiz şeyi, seyirciler ya da tüketiciler tarafından nasıl yorumlandığından ayrı düşünmüyorum. Bir sanat eseriyse karşısındaki insan arasındakı ilişki hiçbir zaman tek yönlü olmaz, ama işlerin biraz da sanatçının elinde olduğu, kahkahayı bize kahkaha attırmak isteyen yönetmenin attığı filmleri bulabilmeyi isterdim. Türk filmleriyle ve daha genel olarak da yerel kültürle yaşadığım bu dertli ilişkiden bahsederken, son olarak, yıllar içinde bana zevk veren asıl Türk filmlerini, şirlerini ve romanlarını yazarlarının, biraz da benim tarif etmeye uğraştığım bu dertleri çektiklerini hissettiklerim olduğunu da laf arasında belirtiyim. Kendi içindeki kötülük, şefkat ve sanatçılık duygularını akrabalar arasında, taşrada ve İstanbul'da keşfetmeye çalışan Nuri Bilge Ceylan bunlardan biri. Gençlik yıllarında önce Amerika'ya üniversiteye, sonra Londra'ya çalışmaya, en sonunda da Glasgow'a yazmaya gitmiş büyük şairimiz Şavkar Altınel, bu kişilerden bir diğeri. Bu dergiyi okuyan ve bir gün harika bir film çekmeyi hayal eden okuyucunun da, kendi kültürel dertleriyle iç dünyasını bir film dünyasına dönüştürebilmeyi başararak, bu insanlardan bir başkası olmasını çok isterim. ■

"Hangisi daha acımasızdı; benim çeşitli sebeplerle kötü olduklarına çocukça karar verdiğim Türk filmlerini hiç seyretmemem mi, yoksa o gün kuzenimle yaptığımız gibi, altımıza edene kadar gülerken, bu filmi pür dikkat seyretmemiz mi?"

sonra, artık ülkedeki fakirlikler, mutsuzluklar, korkunç insan hakkı ihlalleri, eşitsizlikler, linçler ve acılarıyla ilgilenmeyi değil, asıl bunlarla hiç ilgilenmemeyi bir cehalet ve kötülük olarak görmeye başladığımda da, kaçırdığım tüm bu filmler, kendimi, tıpkı bir çocukluk hastalığı yüzünden odasından dışarı çok az çıkabilen, sokaklarda olup bitenleri hep kaçırın biri gibi hissetmeye sebep oldu. Yıllar geçtikçe, bu Türk filmlerini izlememenin, konuşulacak mevzulunun pek çoğundan insanı uzaklaştırdığına, hatta insanın gerçek bir Türk olup olmadığını tartışmalı hale getirdiğine de tanıklık ettim.

Peki bu derdi, yalnızca ben, ya da İstanbul'da, Türkiye'de yaşayanlar mı hissediyordu, yoksa başka ülkelerde de yerel kültürle ilgili aynı kafa karışıklıkları yaşıyor muydu? Dünyanın gidişini belirleme gücü elinden alınmış bizimki gibi memleketlerin kültürleri kadar, İngiltere, Amerika ve Fransa'da da 'kötü' bir zevke hitap eden filmler çekiliyordu, romanlar yazılıyor, şarkılar söyleniyordu. Ama durumumuz farklılaştıran şöyle bir ayrım vardı: Onların daha sonra nasıl zevkine varılacağını keşfedip bize de öğretecekleri bu 'kötü'

Kaya Genç Kimdir?

Kaya Genç, 1981 yılında Nişantaşı'nda doğdu. İstanbul'da sinema ve karşılaştırmalı edebiyat eğitimi aldıktan sonra Amsterdam Üniversitesi İngiliz Edebiyatı Bölümü'nden mezun oldu. İletişim Yayınları Dünya Klasikleri Dizisi'nden üç çeviri kitabı yayımlandı. Halen İstanbul Üniversitesi'nde doktora öğrencisi ve International Newsweek dergisi muhabiri olan Kaya Genç, 2006'dan beri Zaman gazetesi için edebiyat eleştirmenliği de yapıyor.